

کافی سی

محمد حسن ربانی

ربانی، محمدحسین، ۱۳۳۳ -

کافی شناسی. - مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی، ۱۳۹۴.

ISBN 978-600-06-0005-1

ص ۱۶۸

فیپای مختصر.

الف. بنیاد پژوهشهای اسلامی.

ب. عنوان.

کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

۲۸۳۰۶۶۹

کافی شناسی

محمد حسین ربانی

ویراستار: محمود نظری پور

چاپ اول: ۱۳۹۴ / ۱۰۰۰ نسخه، وزیری / قیمت ۶۷۰۰۰ ریال

چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: صندوق پستی ۹۱۷۳۵-۳۶۶

مراکز توزیع:

تلفن و دورنگار واحد فروش بنیاد پژوهشهای اسلامی: ۳۲۲۳۰۸۰۳

فروشگاههای کتاب بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: ۳۲۲۳۳۹۳۳، قم: ۳۷۷۳۳۰۲۹

www.islamic-rf.ir

info@islamic-rf.ir

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

پیش‌گفتار.....	۵
فصل اول: زیست‌نامه.....	۹
مقدمه.....	۹
محل تولد کلینی.....	۱۰
القاب کلینی.....	۱۲
معاصر بودن کلینی با امام زمان خود.....	۱۴
مقبره کلینی.....	۱۵
کلینی نخستین تدوینگر حدیث.....	۱۶
انگیزه نگارش کافی.....	۱۸
ستایش کلینی.....	۱۹
کتاب‌شناسی کلینی.....	۲۱
چاپ‌های مختلف کافی.....	۲۱
شرح‌های کافی.....	۲۲
ستایش کافی.....	۲۴
نظم کافی.....	۲۵
ویژگی‌ها و امتیازات کافی.....	۲۶
اعتبار روایات کافی.....	۲۸
تعداد احادیث کافی.....	۳۳
فصل دوم: بررسی قاعده تقدیم کافی بر سایر کتاب‌ها.....	۳۷
اضبطیت بودن کافی و نقش آن در فقه.....	۳۷
خاستگاه بحث اضبطیت.....	۳۹
مرجحیت اضبطیت کافی.....	۴۴
مفهوم اضبطیت.....	۴۴
پیشینه کاربرد اضبطیت.....	۴۷
مخالفان اضبطیت کافی.....	۴۸
کاربرد اضبطیت.....	۴۸

۵۰.....	سخنان علما درباره اضططیت کافی.....
۵۲.....	حدیث اول.....
۵۴.....	حدیث دوم.....
۵۶.....	حدیث سوم.....
۵۷.....	موارد استثنا از قاعده اضططیت کافی.....
۸۵.....	اضططیت و تقطیع.....
۹۵.....	فصل سوم: قطع در اسناد کافی (بررسی روایات محمد بن اسماعیل).....
۹۵.....	الف) امتیازات کتاب کافی.....
۹۸.....	ب) بررسی رجال ابن داود.....
۹۹.....	ج) بررسی خلاصة الاقوال.....
۱۰۱.....	د) ابن داود حلی و شیخ کلینی.....
۱۰۳.....	هـ) معنای تدلیس.....
۱۰۴.....	بررسی روایت کلینی از محمد بن اسماعیل.....
۱۱۰.....	محمد بن اسماعیل کیست؟.....
۱۳۱.....	خلاصة سخن.....
۱۳۲.....	بررسی چند روایت.....
۱۳۷.....	فصل چهارم: تعلیق و رفع در اسناد کافی.....
۱۵۱.....	کتاب نامه.....

پیش‌گفتار

کتاب شریف کافی تألیف ابوجعفر اول محمد بن یعقوب کلینی (م ۳۲۸ ق) مهم‌ترین کتاب حدیثی شیعه است که میراث گران‌قدر و گنجینه‌های گران‌بهای سخنان پیامبر ﷺ و اهل بیت علیهم‌السلام را در خود جای داده است. این کتاب به همراه سه کتاب دیگر حدیثی، یعنی کتاب من لا یحضره الفقیه تألیف ابوجعفر ثانی محمد بن علی بن بابویه قمی (م ۳۸۱ ق) و کتاب‌های تهذیب الاحکام و استبصار از ابوجعفر ثالث محمد بن حسن طوسی (م ۴۶۰ ق)، جوامع چهارگانه حدیثی شیعه را تشکیل می‌دهند. مؤلفان این جوامع، علاوه بر این که کنیه واحدی دارند، همنام نیز هستند و «محمدین ثلاثه اول» خوانده می‌شوند، در مقابل «محمدین ثلاثه متأخره» یعنی:

۱- علامه محدث محمد بن حسن حرّعاملی (م ۱۱۰۴ ق) صاحب کتاب شریف و بی‌نظیر وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه؛

۲- علامه محمد باقر مجلسی (م ۱۱۱۱ ق) صاحب کتاب بحار الانوار الجامعة لدرر اخبار الائمه الاطهار؛

۳- علامه محمد محسن فیض کاشانی (م ۱۰۹۱ ق) صاحب کتاب وافی.

کتاب‌های کافی، من لا یحضره الفقیه، تهذیب الاحکام و استبصار را «جوامع روایی متقدمه» می‌نامند و کتاب‌های وسائل الشیعه، بحار الانوار و وافی را «جوامع روایی متأخره». مؤلفان جوامع روایی متقدمه را «مشایخ ثلاثه» نیز می‌خوانند؛ یعنی هرگاه در کتاب‌های روایی و فقهی گفته شود این حدیث را محمدین ثلاثه یا مشایخ ثلاثه روایت

کرده‌اند، مراد همان سه تن است که از آن‌ها یاد کردیم.

البته هرگاه در کتاب‌های فقهی بگویند این فتوا را مشایخ ثلاثه و اتباع آن‌ها داده‌اند، مراد سه تن از فقیهان متقدم شیعه است:

۱- ابوجعفر محمد بن حسن طوسی صاحب کتاب‌های *نهایه*، *خلاف*، و *مبسوط* در فقه؛

۲- ابوعبدالله محمد بن نعمان معروف به شیخ مفید (م ۴۱۳ ق) استاد شیخ طوسی و صاحب کتاب *مقنعه*؛

۳- سید مرتضی علم‌الهدی (م ۴۳۶ ق) صاحب کتاب *انتصار*.
علاوه بر دو کاربرد بالا، این اصطلاح استعمال دیگری نیز دارد، چنان که اگر بگویند مشایخ ثلاثه فلان راوی را توثیق کرده‌اند، مراد سه تن از مشایخ برجسته علم رجال است:

۱- ابوجعفر محمد بن حسن طوسی؛
۲- ابو عمرو احمد بن علی نجاشی (م ۴۵۰ ق) صاحب کتاب *فهرست* معروف به *رجال نجاشی*؛

۳- محمد بن عمر کشی صاحب *رجال کشی*.

افزون بر این، گاهی می‌بینیم که در کتاب‌های *رجال* و *فقه* می‌گویند مشایخ ثلاثه از فلان راوی روایت کرده‌اند و نقل مشایخ ثلاثه از او موجب وثاقت راوی می‌شود. در این صورت، مراد از مشایخ ثلاثه، محمد بن ابی عمیر (م ۲۱۷ ق)، احمد بن محمد بن ابی نصر بزنطی (م ۲۲۱ ق) و صفوان بن یحیی (م ۲۱۰ ق) است.

کتاب *کافی* از زمان تألیف آن تاکنون مورد توجه علما و دانشمندان شیعه بوده و درباره آن، کتاب‌های مستقلی نوشته شده است. در سال‌های اخیر، کتاب‌های جدیدی درباره *کافی* منتشر شده که از آن جمله است:

۱- *الکلینی البغدادی و کتابه الکافی*، تألیف هاشم ثامر عمیدی.

۲- *الدفاع عن الکافی*، از همان مؤلف که در دو جلد است و در آن به اشکالاتی که بر

پاره‌ای از احادیث کافی وارد شده، پاسخ داده شده است، مانند اشکال بر احادیث امام مهدی علیه السلام، احادیث بداء، احادیث تقیه و احادیثی که در تأویل پاره‌ای از آیات قرآن بیان گردیده، اما از آن‌ها تحریف قرآن برداشت شده است.

۳- **بین‌الکلینی و خصوصه (موقف محمد ابوزهره من الکلینی)**، رساله‌ای موجز از عبدالرسول الغفار که در جواب ابوزهره - که کلینی را طرفدار تحریف قرآن دانسته - نوشته شده است.

به هر حال، درباره کلینی و دیگر صاحبان جوامع روایی نوشته‌های گوناگونی وجود دارد؛ اما درباره شناخت کتاب‌های آنان و روش آن‌ها در تألیف، آثار زیادی به نگارش درنیامده، در حالی که این کار در بین اهل تسنن بسیار رایج است. از این رو، این جانب تصمیم گرفتم مقالات زیر را درباره کتاب کافی و مؤلف آن به رشته تحریر درآورم:

۱- زیست‌نامه کلینی؛

۲- تقدیم کافی بر سایر جوامع روایی؛

۳- تعیین محمد بن اسماعیل در سلسله اسناد کافی؛

۴- قطع و رفع در اسناد کافی.

این مقالات ساختار کتاب حاضر را تشکیل می‌دهند. البته مقاله‌ای نیز به عربی درباره «عده» کلینی نوشته شده که در این کتاب نیامده است.

و علی الله التکلان

محمد حسن ربانی